JACOBI WITTICHII

ORATIO

DE

INIQUITATE ET INUTILITATE TORMENTORUM

IN

QUÆSTIONIBUS REORUM.

DICTA PUBLICE

Octavo Februarii Anni CIƆIƆƆƆXXXVI.

Cum Magiſtratu Academico abiret.

LUGDUNI BATAVORUM,

ud SAMUELEM LUCHTMANS, 1736.

Academiae Typographum.

ILLUSTRISSIMIS & AMPLISSIMIS

ACADEMIÆ BATAVÆ

CURATORIBUS

JOHANNI HENRICO

COMITI WASSENAARIÆ,

BARONI DE WASSENAAR,

Toparchæ Opdamii, Hensbroek, Zuydwyk, Kernchem & Laege &c. Equitibus Hierosolymitanis Sancti Johannis Adscripto, Hollandiæ Nobili, ad supremum Fœderati Belgii Consessum Delegato &c.

ARENTIO BRUNONIS

VANDER DUSSEN, JCto.

Civitatis Delphensis Viro Consulari, Societatis Indiæ Orientalis Moderatori &c.

CORNELIO SYLVIO, JCto.

Civitatis Harlemensis Viro Consulari, Territorii Brederodii Prætori, Ejusdemque Ærarii, ut & Sylvarum ac rei Venaticæ præfecto &c.

NEC NON

NOBILISSIMIS & AMPLISSIMIS

URBIS LEIDÆ

CONSULIBUS,

WILHELMO PAATS, JCto.

JOHANNI VANDEN BERGH, JCto.

Rhenolandiæ Prætori summo, Ejusque Aggerum, Viarum, & Aquarum Præfecto.

GERARDO AMELIS VAN HOOGEVEEN, JCto.

PETRO VAN HOOGMADE.

UT ET

CONSULTISSIMO VIRO

DAVIDI VAN ROYEN, JCto.

Amplissimis Consulibus nec non Illust. Academiæ Curatoribus ab Actis.

Orationem hanc sacram facit

JACOBUS WITTICHIUS.

JACOBI WITTICHII

ORATIO

DE

INIQUITATE ET INUTILITATE TORMENTORUM

IN

QUÆSTIONIBUS REORUM.

Socrates, cùm haurienda cicuta esset, vinculis ab undecemviris solutus, manu fricans membra à vinculis arctata, & pressa, voluptatem sentiens, ajebat: mirum sibi videri, dolorem ac voluptatem affectiones plane contrarias arctissime esse colligatas, adeo ut iisdem locis desineret una, inciperet altera. Majorem profecto admirationem: ac diligentiorem considerationem mea opinione meretur arctissima virtutum & vitiorum affinitas, quamvis re ipsa magnis distent intervallis, immensumque diffideant. Quotusquisque enim est: quem vitia specie virtutum non fallant? avarus frugalem mentitur: prodigus liberalitatis laudem consequi-

 tur;

tur; superstitiosi & Histriones pietatis specie se commendant, crudelitas ac saevitia justitiae laudem affectant. Si dein in mores abierint vitia, prorsus vera rerum vocabula amittuntur, ebrietas Hilaritas: adulatio amicitia: socordia modestia: malarum rerum audacia fortitudo vocatur. Idem in vero & falso animadvertitur, opinio etiam falsissima modo multorum animos occuparit, non sine secus sentientium contumelia, velut veritas certissima inculcatur, propagatur ac latissime diffunditur. Prout medici arte & industria atrocissimos morbos profligare norunt, in chronicis vero magnam habentibus affinitatem cum sanitatis statu inutilem saepe suam operam experiuntur & colluctari cum ipsa pertinacia coguntur, radices altas: quas egerunt exscindere desperantes: nihilominus prudentia sua eos lenire & mitigare ne in absolutam hominum perniciem se diffundant, omni ope conantur. Sic pariter viri sapientissimi, qui vitia & errores accurate à veris & rectis non sine magna industria distinguunt, falsas opiniones voce & scriptis ex hominum animis evellere, aut saltem corrigere & emendare, ne genus humanum profundo errorum ac vitiorum mergatur, laborant. Errores quid nisi animorum morbi? Perniciosiores: quod ipsum oc-

cupent

cupent animum veritatis & virtutis ſedem, ac felicitatis arcem, ferociores autem & magis effraenati, quo altiores radices temporis diuturnitate egerunt, eos conſequenter exſtirpare res eſt haud duntaxat magni laboris ſed & invidiae plena. Non lubet moleſtias enarrare, quas paſſim viri docti tolerârunt, non aliam ob cauſam, niſi quod falſas opiniones illas, quibus quaſi tempeſtate quadam delati homines velut ſaxo adhaerent, tollere rationibus conati fuerint. Non eſt animus infandum renovare dolorem, ac narrare: quibus clamoribus exagitati, quas miſerias: imo carceres & compedes ferre coacti fuerint viri quovis elogio digni, qui honeſto veri amore incoctum pectus oppoſuerunt graſſantibus erroribus & vitiis. Cui ſunt ignotae miſeriae, quas Magnus Galileus ob terram mobilem contra communem opinionem aſſertam pertulit. Quam acerbis convitiis confoſſi viri docti, qui cometas inſtar aliorum planetarum nullam Dei iram, nulla bella: nullas calamitatas: nec ſecundam nec adverſam fortunam denuntiare oſtenderunt. Homines more magis quam judicio, alius alium quaſi prudentiorem ſequi, magis credere: quam laborioſnm verum inveſtigare; in juventute à parentibus à Magiſtris accepta velut oracula venerari, ac animo

ſubmiſſo amplecti, pro iis tanquam pro aris & focis pugnare ſolent. At erectioris animi, ac generoſioris indolis qui ſunt, nihil amplecti quod ratione non nitatur, etiamſi à popularibus opinionibus longe diſcedat, conſueverunt. Via trita quidem tuta modo veritate non conſuetudine aut falſis judiciis dirigatur. Communiſſima & cunctorum fere mortalium animos occupans eſt opinio de neceſſitate & juſtitia tormentorum in tribunalibus, quaeque in quotidianum uſum fere in toto terrarum orbe deducuntur, nec hactenus multum juvit virorum quorundam eruditiſſimorum labor, qui ſcriptis crudelitatem & ſævitiam hujus conſuetudinis monſtrârunt. Res eſt difficillima corrigere illa, quæ à teneris imbiberunt homines, præſertim in regnis & civitatibus teſte omni ævo res timoris & periculi plena eſt mutare ea, quæ communi civium opinione nituntur. Quantæ molis fuit ante bina ſæcula religionem à ſordibus à multo tempore contractis purgare, ac priſtinæ ſimplicitati & nitori reſtituere? quæ turbæ fuerunt diſſipandæ! qui motus ſedandi! quæ bella ſuperanda! adde nihil eſſe in regimine civili, quantumvis iniquiſſimum & peſſimum, ex quo impuri ſua commoda non hauriant, ſimiles araneis venenata in ſuum uſum vertentibus, qui-

quique manibus pedibusque obstrepunt & adversantur emendationi humano generi etiam nocentissimorum. Nihilominus prout in corporibus humanis etiam sanissimis quotidie aggeritur aliquid, quod temporis tractu gravissimum morbum, aut interitum ac exitium efficiat, nisi tempestive per idonea remedia perniciosum illud mutetur & tollatur, ac ad pristinum sanitatis statum reducatur. In civitatibus idem contingere putandum est. Quamobrem sapientes rectores ac boni cives habent, quod medicorum prudentiam imitentur. Fassus sum quidem multorum labores non solum inanes, sed & sœpissime in præmii vicem multis mulctari malis. Hoc ipsum tamen minime nisi animos pusillos, & adversantis fortunæ impatientes deterrere potest, contra enim audentius eundum, & fortia opponenda sunt pectora. Hoc est boni viri officium quavis opportunitate voce ac scriptis hominum emendare mores, eorumque errores detegere. De rebus iisdem quo plures agant, eo facilius veritatis cognitio sibi viam pandit, noxiique errores melius ex mortalium animis extrahuntur radicitus, cum lectorum & auditorum alii his potius quam illis sermonibus aut scriptoribus delectentur, quamvis de eodem argumento commentatis. Nemo itaque mihi

vitio vertet, quod post multos alios *de iniquitate ac injustitia imo inutilitate tormentorum in quæstionibus reorum* hac hora dicere decreverim. Argumentum hoc prout omnium intelligentiae accommodatum, ita â persona judicis, quam hoc anno sustinui, non est alienum: isque mihi omnium optime Philosophari videtur, qui non qualescunque hominum errores detegere, sed opiniones falsas vitæ & societati humanæ noxias firmissimis evertere conatur rationibus. Novi me meo metiri pede, nec adeo suffenus sum: ut arbitrer me hoc sermone velut ariete inveteratas opiniones tot doctissimorum virorum sententiis suffultas, ac usu diutino confirmatas prostraturum, ac ex hominum animis sublaturum. Lætabor: modo vobis persuadere queam, rem hanc vestra attentione esse dignissimam, ac mereri: ut sapientia vestra rationum momenta æqua lance libretis. Quapropter ut benevolas aures & animum anteceptis opinionibus vacuum adhibere velitis, humanissime rogo.

Non est animus undequaque corradere sine discrimine ullo quascunque ratiunculas, quandoquidem toto coelo differre veri nominis demonstrationes à qualibuscunque probationibus, quibus ad summum verisimilitudo quædam adstruitur, scio.

ipsam

Ipſam igitur rei arcem invadam, & ipſa fundamenta, quibus hujus ſaevitiae patroni nituntur, examinabo.

Accuſatore non probante abſolvendum eſſe reum cuncti aſſeverant, exceptis ſceleribus atrocioribus, in illis abſque ulla alia probatione criminis confesſionem firmiſſimum puniendi fundamentum autumant. Quaſi cauſæ graviores non exigerent firmiores rationes? Profecto quotquot ſunt mortales, qui naturale lumen venerantur, vos tormentorum fabros optimo jure ratiocinandi inſcitiæ arguent. Si quæ res meridiana luce clariores exigat probationes, ea eſt, quæ ſalutem hominis concernit: quo itaque atrocius crimen, eo accuratior & ſolidior requiritur probatio. Cernitis quam inſolitum & difficile ſit cohærenter ratiocinari! præjudicatas opiniones commiſcere cum veris frequentiſſime fit, inde tot repugnantes naſcuntur ſententiæ. Solis Mathematicis laus hæc debetur, quod cohærenter argumententur. Verum enim vero non eſt: quod diutius his immoremur. Suorum delictorum confeſſio quod ê diametro rationi repugnet, & judici prudenter agenti inutilis ſit, demonſtrabo. Cunctæ res conantur ſuum ſtatum tueri & conſervare, adeoque omnis homo ſimul ac natus eſt, ipſe ſibi conciliatur, & commendatur ad

ſe

ſe conſervandum, & ad ſuum ſtatum, & ad ea quæ conſervantia ſunt ejus ſtatus diligenda, alienatur autem ab interitu, iiſque rebus quæ exitium videntur afferre. Id tota quam late patet rerum natura evincit. Si quæ differentia eſſet, illa forte exinde derivaretur quorundam opinione, quod homines ſenſu & intelligentia ſint præditi. Sed ratio nihil contra naturam poſtulat, verum flagitat ipſa, ut quiſque ſe ipſum amet, ſuum verum utile quærat, & quantum in ſe eſt, quilibet ſe conſervare conetur. Quæ cum ita ſint: vel me tacente intelligitur, neminem teneri propriam revelare turpitudinem, & ea fateri, per quæ ſibi damna, ærumnas attrahere poſſit, multo minus, quibus ſibi interitum & mortem acerbiſſimam ac exſecrandam, uxori, liberis, conſanguineis flebilem ac infamem pariat. Siquidem rationi & ipſi naturæ humanæ repugnet, gladio aliisque armis aut mediis ſe occidere, igitur confeſſio perpetrati latrocinii vel homicidii, aut aliorum atrocium ſcelerum, quandoquidem cum certiſſimo excidio conjuncta, æque rationi adverſa & damnanda eſt. Hoc ſatis mirari nequeo ipſos tormentorum patronos largiri liberaliter, neminem teneri propriam revelare turpitudinem. Quid quæſo hoc aliud eſt, quam pronun-

cia-

ciare: quod iniquiſſimum ſit exigere ſcelerum confeſſionem? modo vere ratiocinari ſcirent, nec anteceptas commiſcerent cum rationibus opiniones, ac ſibi in os contradicerent. Deploranda jure merito humani ingenii imbecillitas, qua labuntur haud ſolum in multiplices errores, quibus ſe ipſos deformant, ſed mortales alios magna afficiunt injuria.

Aliquis fortean regeret naturalem ſtatum hac in parte mutari jure civili; extra dubitationis aleam eſſe, quod in ſtatu naturali ex ſua opinione vitam inſtituat quilibet, nec alii niſi ſibi morem gerat, contra in ſtatu civili omnes non ex ſuo ſed magiſtratus judicio vitam moderari debent, ac legibus civitatis obtemperare, etiamſi contra propriam militent utilitatem, quod ſuprema juſſerit poteſtas, id bonum & juſtum eſſe judicari debet. Ex quibus videre eſt magnum diſcrimen, utrum quis in ſtatu naturali aut civili vixerit. Unde confici videtur magiſtratu jubente cives obligatos eſſe ſua confiteri facta. Ultro largior cives non ſui, ſed civitatis juris eſſe, num ideo quicquid voluerit, juſſeritque princeps, id conſtringere ſubditos debet? nemo ſanæ mentis hoc affirmaverit. Profecto ſtultiſſimum & abſurdiſſimum foret, ſi magiſtratus civibus ſuis præciperet coelum digito tangere, Deum negare,

aut talia à quibus humana natura adeo abhorret, ut omni malo pejora habeat, nimirum ut se cruciet, parentes suos interficiat, aut mortem vitare non conetur, & similia, ad quæ nullis præmiis aut minis ullus mortalium induci potest. Nam civitas nullum habet jus, nisi ad ea: quæ præmiis vel minis obtinere potest. Hi sunt limites: intra quos magistratuum potestas continetur. Exigere autem criminum confessionem nihil aliud est, nisi jubere: ut homo contra se testem agat, sive ut suum excidium procuret, ac mortem non vitet. Nonne princeps habet jus, dicetur forsitan, subditis mandandi, ut in militiam proficiscantur, id est imperandi ut mortem non declinent? ex quo videtur consequi, jure imperantes quoque exigere posse delictorum confessionem, quamvis eam pro certo sequatur ultimum supplicium. At at præter alia: quæ hic responderi possent, hoc duntaxat animadverti volo, quod injusta bella movere, subditorum bona, fortunas ac vitam in discrimen adducere, non sit principem agere, sed tyrannum: verum non agimus de tyrannide, ast de jure: quod magistratus habet in cives. In justis & legitimis bellis per arma civium defenditur vita juxta & fortuna uxorum ac liberorum, atque populi conficitur salus, longe

enim

enim præſtat fortiter ac ſtrenue noſtra tueri bona, & vim vi repellere, quam ignaviſſime nudum & inermem ſe ſpoliandum & jugulandum præbere. Quantum itaque cœlum à terra diſtat, tantum juſtitia armorum pro ſalute reipublicæ differt ab injuſtitia in exigendis ſcelerum confeſſionibus. Etenim niſi omnia me fallant, firmiſſime demonſtravi: nullo jure teneri cives ſemet ipſos prodere, ac contra ſe teſtimonium dicere. Quare nullus ſui accuſator fidem ullam meretur, nec ullus judex in tali criminum confeſſione ullum habere poteſt firmum condemnandi fundamentum. Qui non tenetur ſua revelare delicta, is jure fingere quæcunque poteſt, ut mortis effugiat periculum. Si nulla obligatio, nulla erit legis transgreſſio, nullum peccatum. Qui non tenetur verum dicere, etiamſi vera dixerit apud prudentes inveniet nullam ſuis verbis fidem. O cæca judicia! quum confitentium in ſe dicta vera creduntur! Utinam civitatium moderatores ad animum hæc revocarent! Quum autem tam abſurdus & pravus inoleverit mos, ut nullum indicium, nullum argumentum tanti apud judicem ſit ponderis, quanti eſt propria reorum adverſus ſe pronuntiatio; hinc non ſolum in regnis, ſed & civitatibus liberis niſi ſponte in ſe confeſſi fuerint, verberibus, aliiſ-

que

que graviſſimis tormentis excruciantur. O barbaries! O belluinum factum! cur obſecro illos homines non equuleo dilacerant, qui non volant, aut lunam de cœlo deducunt? æque abſurdum eſt homines doloribus fatigare ſummis, ut in ſe confiteantur. Fieri quidem poteſt, ut fidiculis cogantur os aperire & loqui, num autem vera loquantur, ac verbis illorum fides ſit habenda, nemo mortalium certo ſcire poteſt. Intelligo cauſari poſſe, non eſſe confeſſionem tuendam rei, ſi circumſtantiæ occaſionis, loci, temporis, ſimiliaque plura indicia non confirment. Quaſi talia fingi nequeant? proſtant exempla multa innocentium à viris doctis adducta, qui vi dolorum confeſſi ſunt delicta cæteris indiciis & collectis ſuſpicionibus conformia. Videtis ergo nullum hic veritati locum relinqui. Addite quod multi ferrea patientia aut etiam arte quadam contemnant exquiſitiſſimos dolores, quin etiam multi reperti, qui in equuleo extenſi nihil cedentes, nihil confitentes, nec ejulantes nec lamentantes ne mutiverint quidem inter immaniſſimos cruciatus. Nec hoc ſicco pede tranſeundum, quod ſœpe in ſe vi tormentorum confeſſi denuo excrucientur, ut ſocios prodant. Quaſi tales ſcelerati non omnem decoxerint fidem! aut ad fugiendos

dos dolores insontes denunciare non possint? ubi justitia, æquitas, charitas? ipsi tamen sævitiæ patroni ex parte inhumanitatem tormentorum ad animum revocasse videntur, dum viros honoratos, & in dignitate constitutos è numero torquendorum eximunt, & qua quæso de causa? num ex amore justitiae, aut clementiae? virtutes hæ dudum ex iis tribunalibus migrasse videntur. Sed quia in alios sævire pro lubitu, se vero ê tortorum manibus eripere volupe est. Cæteroquin dignitas auget crimina, non solum enim ipsi vitia concipiunt, sed ea in civitatem infundunt. Quo candidiora lintea, eo magis conspicuæ maculæ. Quo in illustriori loco posita, quæ intueri possumus, exempla, eo validius ad imitandum impellunt, adeoque plus corrumpunt exemplo, quam peccato nocent. Sed his similibusque exceptionibus, quas faciunt, ut diutius inhæreamus, necessum haud quaquam est.

Ut autem plenius, quotquot duntaxat communi sensu pollent, de iniquitate & inutilitate confessionis doloribus expressae persuadeantur. Superiora animo recolamus tempora, quibus per totam europam milleni & milleni, imo innumerabiles si dixerim haud falsus ero, sine ætatis aut sexus discrimine ullo sævissimis tormentis excruciati sunt, ut con-

 fite-

fiterentur de suis epulis, choreis nocturnis, nuptiis cum diabolo celebratis, venere nefanda cum eo exercita, de sua mutatione in bestias & similibus putidissimis fabulis, quas delirantes aniculæ somniare solent. Post extortam confessionem non liberati, aut pristinæ innocentiæ famæ restituti, non datus helleborus, quo deliria hæc expellerentur, sed Vulcano traditi. Proh Deum immortalem! quanta sævitia, quanta injustitia! Cernitis autem Aud. Hum. nihil tam stolidum tam ineptum ac insulsum esse, ad cujus confessionem vi tormentorum non possint homines adigi, quippe facilius reperiuntur, qui se ultro morti offerant, quam qui dolorem diu patienter ferant. Non mirum profecto, quod hæ infelicissimæ victimæ medias inter flammas Deum suæ innocentiæ vindicem invocarint. Verum est, quod voce & scriptis sapientum virorum in quibusdam terris furor ille compressus sit, in plerisque tamen locis hæc immanis barbaries adhuc exercetur, incitante tum præjudicata opinione, tum crudeli credulitate, tum & avaritia satianda horum miserorum bonis. Si barbaris Americanis, quos hispani pro innata sua superbia solo nomine homines censebant, ideoque ut pecudes mactabant, explicaretur detestabilis illa Europæorum

sæ-

ſævitia in tam ſplendida cognitionis luce degentium animo haud duntaxat ſtuperent, ſed & toto corpore horrerent, imo fidem narrantibus non haberent. Quandoquidem ipſi non niſi in hoſtes bello captos crudeles eſſe ſolent, cæterum innocentiſſime viventes. Dicite mihi obſecro vos ſævitiæ magiſtri; an illa anicularum confeſſio fidiculis expreſſa vera comprehendat facta? hoc ſi arbitremini, neceſſum eſt, Boeotum in craſſo aere nati ſitis, aut ablegandi Anticyras. Provoco ad conſcientiam cujusvis ſana mente præditi, num majorem veriſimilitudinem non invenerit in Ovidii metamorphoſibus, ac Aeſopi fabellis, quam in ſagarum confeſſionibus, tam enim futilia, putida & à communi ſenſu aliena in iis continentur, ut animo comprehendere nequeam, quod infelices illas mulierculas non dederint potius ſanandas medicis, quam carnificibus comburendas. Sane deplorandus mortalium ſtupor, qui ad tam horribilem crudelitatem homines impellere potuit. Vix fieri poſſe videtur, quod nefarii illi judices nulla commiſeratione erga miſeros illos mortales affecti, nullo ſenſu clementiae, manſuetudinis commoti fuerint, ut medelam aliquam huic malo adferrent, niſi ſciremus, eam eſſe humani ingenii indolem, ut cum ſæpiſſime ac omnibus fere

 ho-

horis aliquid atrociter fieri vident, assiduitate molestiarum sensum omnem humanitatis amittant. Quid igitur tandem superest, nisi ut convicti simus in confessionibus reorum cruciatu extortis cuncta esse fallacia, lubrica, & periculosa. Injustius itaque nihil, aut ab æquitate, charitate adeo abhorrens excogitari unquam potest, quam illos qui adhuc insontes sunt, excarnificare doloribus tam truculentis, ut vel eorum meminisse animus horrescat, luctuque refugiat.

Verum nondum satis ærumnarum, quæ humanum genus premunt, vobis explicavi. Nam exempla ubi incipiunt, ibi non consistunt, sed quamlibet in tenuem recepta tramitem latissime evagandi sibi viam faciunt. Abominandus ille torquendi mos progressionibus suis ipsum Dei cultum deformavit. Quis crederet! superioribus sæculis tribumalia exterminandi hæreticas, ut loqui amant, pravitates in plerisque europæ partibus constituta sunt. In quibus plura tormentorum genera reperiuntur, quam corporis humani membra sunt, ut sive verum, sive falsum fuerit, infelices homines confiteri cogantur dogmata ab illorum furciferorum sacris aliena. Hæc omnia dum cogito, tantus animum meum corripit dolor, ut ferme vox faucibus hæ-

reat

reat. Sed nondum finis malorum! post perpessos immanissimos dolores, igni traduntur comburendi, ut bona illorum spurcissimæ illae harpyiæ rapere queant. Quid non religio malorum à Deo Opt. Max. in bonum & salutem humani generis concessa, in crudelissimam superstitionem conversa peperit. Proh Deum immortalem! an lacerare membra, ferro & igne sævire est demonstrare? an veritas in animis fidiculis aut rationibus generatur? num falsæ opiniones ex mente pelluntur equuleo aut firma ratiocinatione? Quid vos viri doctissimi ubivis terrarum degentes in cassum laboratis? sudatis & algetis ut vera invenire & demonstrare queatis? compendiariam vos viam docebunt crudeles illi ac impuri nequitiæ sacerdotes. Non solet humana uno loco consistere malitia, sed continuo progredi, hodie tam late serpsit, ut omne genus cruciatuum non solum usitatissimum sit, sed & aptissimum censeatur medium mutandi hominum opiniones religiosas, & quidem apud populos præ reliquis elegantiam ingenii & morum jactantes. Hæc dum mente volvo, luctus & moeror opprimunt fere animum meum. O quantas gratias non debemus patribus nostris, qui jugum hoc intolerabile à nostris cervicibus sudore & sanguine suo depulerunt! qui summa

ma animi fortitudine nobis ex animo ſentiendi & arbitrandi libertatem nullo auro, nullis gemmis æſtimandam pepererunt. Faxit Deus! ne unquam ignavi & degeneres nepotes libertatem hanc projiciant, & pedibus conculcent, novamque ſervitutem ſerviant. Hi ſunt fructus ex quæſtionibus redundantes! ſiquidem vero ex fructibus arboris indoles cognoſcenda, profecto arbor hæc mala exſcindenda & eradicanda.

Sed videamus, quid pro tormentorum neceſſitate & juſtitia obtendatur. Inter alios vir quidam doctiſſimus hoc pacto argumentatur. *Ponamus cives in comitiis deliberaſſe, utrum facinora, de quibus magna eſt præſumtio, non tamen liquida probatio, diſſimulari, an per tormenta inquiri vellent. Si hoc metuendum eſſe, ne non inſontes aliquando affligerentur, ſi illud, infinita ſcelera, quæ plerumque ſine arbitris committuntur, impunita manerent, multoque magis crebreſcerent, comparatis omnibus plus imminere mali ex hac infinita delictorum impunitate reipublicæ, quam è perverſa quæſtionis applicatione. Approbarent igitur ejus uſum, & incommoda exin naſcitura ferenda eſſe cenſerent. huic legi cives poſtea aggregati, æque ac aliis antea receptis aſſentiri intelliguntur.* Quid arbitramini Aud. Hum. num hæc argumentatio

tio liquido ostendit justitiam tormentorum? si mihi dicere liceat, quod sentio, nullarum virium est. Nulla talis deliberatio civium de quæstionibus in ullis comitiis instituta fuit, teste omni historia, sed per tyrannidem introductæ, conservatæ per sævitiam, propagatæ per præjudicatas opiniones. Quid si largiamur talem consultationem factam fuisse; num propterea rationi talis lex consentanea? an reipublicæ salutaris? civium innocentiam & tranquillitatem conservans? si cives in comitiis ferrent legem, quæ injungeret, ut liberi parentes ad certam ætatem pervenientes necarent. num ideo lex ea justa, æqua & salubris foret? civitates æque ac privati cum ratione agere tenentur, siquidem felicitatem consequi velint. Cives rerum humanarum periti nunquam poterunt consentire in legem de quæstionibus. Quamvis enim suæ conscii innocentiæ, noverintque se toto animo aversari & odisse scelera & crimina, quum tamen cogitent innocentissimos aut casu & fortuito, aut sceleratorum improbitate accusari, ac in suspicionem gravium delictorum, consequenter in periculum acerbissimorum tormentorum venire posse, cum tamen eam solum ob causam se aggregent civitati, ut omnes molestias, pericula & mala vitare, ac securitate & tran-

quillitate frui queant, ergo nulla probabili conjectura ſtatui poteſt, quod prudentes ac rerum intelligentes ſint aſſenſum præbituri ejusmodi legibus unquam, præſertim ſi quidem prævidere queant aliquando inſontes affligendos fore. Præſtat ſane decem nocentes abſolvi, quam unicum innocentem puniri, hoc ſecuritas, hoc ſalus reipublicæ poſtulat, hic finis & ſcopus eſt omnium civitatium, ut innocentia cuſtodiatur, ut virtus ſarta tectaque ſervetur. Ex hiſce videre eſt quam fragili & lubrico fundamento tota hæc nitatur argumentatio.

Uſum illum torquendi reos fatentur quidem omnes habere aliquid ex iniquo, ſed quod in ſingulos utilitate publica rependitur. Aſt perperam hoc de immani hac ſævitia dicitur; habet id locum in malis, quæ à reipublicæ moderatoribus nec conſilio nec ſimilibus aliis mediis provideri queunt, ut in bello aliiſque caſibus rarioribus. Verum in iis, quæ non raro, ſed frequenter & ſingulis fere diebus contingunt, aliterque præcaveri queunt, non convenit ſapientiæ & prudentiæ magiſtratuum iniqua & ſæva facere, quæ utilitate publica compenſentur. Etenim foret hoc res inter ſe pugnaces conjungere ac ſerpentes avibus geminare & tigribus agnos. Abeant igitur in malam rem, qui immanem crudelitatem hoc colore tegere volunt.

Ad-

Adverto autem ex multorum mente dici; ſi reos torquendi uſus aboleatur, neceſſario pleraque graviſſima delicta impunita manebunt, infinita ſine teſtibus committuntur ſcelera. Homicidia, furta, adulteria, ut alia nefanda taceam facinora, minoraque ſilentio prætercam, ſine arbitris perpetrantur. Igitur quid erit, quo convincatur reus? quo judex informetur? quid corrigendum aut puniendum? omnis tolletur ſecuritas, urbs oppidaque latronum domicilia fient, hominesque inſtar ferarum mutuis ſe dilaniabunt ictibus. Hæc ſi attento perpendantur animo, dubitandum haud videtur, quin utroque pollice approbandus quæſtionum uſus ſit, nec vituperandus niſi à rerum humanarum imperitis. Fateor ſi ageretur de rebus nunquam uſu probatis, ſermo is ſpeciem rationis haberet. Præſertim ſi in ſuperioribus à nobis dicta ad animum non revocentur. Verum enim vero conſulamus rempublicam Judaicam à ſapientiſſimo Moſe Nutu divino olim inſtitutam & ſtabilitam, per multa ſæcula conſervatam, ſæpe florentiſſimam. Nulla in ea locum habuit confeſſio ſcelerum fidiculis extorta, ſed teſtibus aliisque argumentis judices ad dictandam movebantur pœnam, non minor tamen vitæ & fortunarum erat ſecuritas, non magis latro-

nes metuebant quam alii populi. Ne autem quis arbitretur hanc populi judaici felicitatem singulari numinis providentiæ tribuendam esse. Rempublicam Romanam contemplemur, quæ terrarum amplitudine, hominum multitudine, Rectorum virtute, sapientia, fortitudine, civium opulentia, felicitate omnes civitates superavit, nec parilis unquam forte futura. In civem Romanum nulla exercebatur quæstio, sed testibus & argumentis in crimina inquirebatur. Quoniam vero prisca & vetera non solent tam vehementer animum concutere quam præsentia, ideo Angliam vicinum regnum adeamus, ibi nullis vexantur rei quæstionibus, non major tamen sceleratorum impunitas, ibi testes, indicia & argumenta in judiciis ponderantur, ac pro illorum gravitate pœnæ infliguntur. An minor ibi vitæ tranquillitas? an minor bonorum & fortunarum securitas? quam in his aliisque terris? quam in vicina Scotia? fallimini quotquot id censetis. Nec est, quod judices tantopere metuant occultorum criminum impunitatem, illa ex ipso hoc capite non valde formidanda, nec magnam civitati injuriam infligere, nec civibus queunt, illi, quia occulta exemplum non præbent, & ad imitandum non impellunt, his, quoniam eo ipso aperta & ma-

ni-

nifesta fierent, & ad pœnam parata. Non improbari hac parte videtur Turcarum mos, qui manifesta & comperta graviter puniunt, in occulta flagitia non valde inquirunt, ne locus calumniæ aperiatur. Principes cupide occulta inquirentes crimina, impudentissimos furciferos excitant ac incitant, qui viris bonis, & in dignitate & ampla fortuna constitutis insidientur, nec vexare eos desinant, donec vita & fortunis exuti fuerint. Tristissima exempla videri possunt sub primis Imperii Romani tyrannis. Sublata quæstione flagitiosos aliquos impunes futuros non abnuo, verum hanc insufficientem esse causam retinendi tormentorum usum urgeo. Quandoquidem tormenta gubernat dolor, moderatur natura cujusque tum animi tum corporis. Si ingeniosiores, facile aliquid comminisci queunt, quo inquirentes fallant ac eludant Si aut natura corporis, aut consuetudine dolendi aut metu supplicii vim tormentorum perferant, pœnam effugiunt. Valde miror, ut verum fatear, tam acriter urgeri quæstionum usum, ne scelera improborum impunita maneant. Quum certissimum sit, nec dolorum atrocitate, nec suppliciorum gravitate deterreri sceleratos, quandoquidem in ore illorum frequentissimum est, neminem, nisi antea

ca-

captus & comprehenſus fuerit, in crucem agi poſſe. Magiſtratuum vigilantia & ſeveritas in puniendo ſola ſunt media, quibus mali coerceri queunt. Siquidem multis ac fidis miniſtris utantur, quibus inſtar oculatiſſimi Argi latebras occultiſſimas explorent, omnem effugiendi portam præcludant, ac ſpem evadendi præcidant, captosque ſine ulla clementia ſeveriſſime puniant, caveantque ne iisdem de cauſis alii plectantur, alii ne appellentur, dubitari haud poteſt, quin omnes exterminentur ſcelerati, cunctique coerceantur facinoroſi. Prout nemo gratis malus, ſic nullus niſi ſpe latitandi aut pœnam effugiendi vel fur vel homicida eſſe volet. Si ambigatis, perluſtrate quæ Romæ ſub Gregorio decimotertio, ejusque ſucceſſore Sixto quinto Pontificibus contigerint. Sub Gregorio, qui erat homo mollis, ſegnis & lenis, non ſolum Romæ, ſed & in vicinis oppidis nemo ſine cura & metu vivere poterat. Nocte ædes perfringebantur, & expilabantur, hominesque inſtar pecudum jugulabantur, pleno meridie in viis, in plateis ſpoliabantur & necabantur homines. Tanta erat ſicariorum multitudo! tanta erat eorum rapacitas, & rabies! ut jure dici potuerit Romam eſſe latronum ſpeluncam. Sixtus quintus incredibilem vigilantiam

ac

ac ſeveritatem adhibens, multis fidiſſimisque utebatur hominibus, qui ex abditiſſimis locis facinoroſos extrahebant, ac ſine ullo generis, ſexus, ætatis diſcrimine ſeveriſſime plectebant. Qua agendi ratione brevi temporis ſpatio tantum injecit terrorem, ut ad ejus nomen contremiſcerent. Itaque tutiſſima ratio impediendi, quo minus delicta augeantur, ac improbi multiplicentur, eſt poſita & collocata in vigilantia & judicum ſeveritate. Rectores & Magiſtratus quotquot eſtis, Sixtum quintum Pontificem Romanum ſi imitemini, præſtabitis civibus veſtris ſecuritatem fortunarum & vitæ tranquillitatem, absque eo ut miſeros homines ante ſupplicium immani cruciatu dilaceretis.

Haud dubito, quin multi ſtupeant, & attoniti ſciſcitentur, quî in orbem introductus fuerit barbarus & ferinus ille quæſtionum uſus, ac per tot ſæcula apud cultiſſimos etiam Europæ populos conſervatus? quantum mihi videre datum eſt, Orienti hoc malum debemus. Oriens à primis temporibus regibus aſſuetus, aut potius tyrannis, qui ad duriſſimam ſubditos cogebant ſervitutem. Legite obſecro graviſſimam Orationem Samuelis in hiſtoria ſacra ad populum Iſraëliticum petentem ſibi regem, in qua Vates mores regum orientis vivis de-

pingit coloribus, & perſpicietis Orientis tyrannos cives ut viliſſima tractaſſe mancipia, inque eos, omne quod lubebat ſibi licere opinatos, ad tegendam conſequenter tyrannidem vi cruciatuum acerbiſſimorum adigebantur mortalium infeliciſſimi ad confeſſionem in ſe ex tyrannorum arbitrio edendam. Barbarum illud inſtitutum ad Rhodios & Athenienſes liberos populos mirum dictu? migravit, apud illos enim liberi civesque torquebantur. Apud Romanos ſolum in ſervos exercebantur quæſtiones, non in cives, non in liberos. Mancipiorum vero apud illos tam miſera & deplorabilis erat conditio, ut nulla iis potuerit fieri injuria, quadrupedibus aſſimilata fuerint, & ut ipſa impune occidere licuerit. Everſa Republica, ac libertate exſtirpata imperatores, ſæviſſimi & ſpurciſſimi tyranni cives & ſervos nullo diſcrimine habebant; cives æque ac ſervos tormentis ſubjiciebant. Hoc inſtitutum cum legibus Romanis manſit apud populos etiam, poſtquam in libertatem ſe vindicaſſent, & quis ſcit quando abrogandum? cito enim ſolet areſcere lachryma in alienis malis, imo jucundum quadantenus eſt aliorum pericula ſpectare, non quia alterius malum volupe ſit, ſed quia ſuave eſt ſpectare iſta mala, quibus ipſe careas. Quando-

doquidem ergo per tyrannidem usus ille abominandus tormentorum in orbem introductus est, hinc videmus, quam horrendum & ingens monstrum sit tyrannis, contra quam optabilis & amabilis sit libertas? si itaque pro aris & focis pugnandum, acerrime profecto pro libertate, quoniam sine ea nullam suavitatem, nullam dulcedinem reliqua hujus vitæ habent. O fortunati qui nôrunt hæc sua bona? Utinam à prima infantia liberis cum lacte instillaretur libertatis amor? Qui liberas civitates in regna, inæstimabilem libertatem in fœdissimam mutare moliuntur servitutem, cunctorum indignationem & odium merentur. Sunt enim strumæ, carcinomata & pestes humani generis, qui aut insatiabili laborant avaritia, vel summa turgent ambitione, aut turpissima volutantur luxuria. Virtutis amor, temperantia, magnanimitas, animi fortitudo sunt præsidia, quibus tyrannis arcetur, ne irrumpat, ac multiplicem edat stragem. Marcus Cato olim de sui temporis regibus dixit, eos belluas ac de genere luporum rapacium esse, quid dixisset de illis, qui libertatem, qua fruuntur, vilipendunt, ac pedibus conculcant, qui servire non coguntur, sed volunt, ut dominentur, quique superos & Acheronta movent, ut liberis cervicibus jugum aspe-

rum & durum imponant, quique idcirco instar vilissimorum mancipiorum dominis adrepunt, & blandissima verba loquuntur; ridentibus arrident, & flentibus adsunt flentes. Sane eos procul omni dubio pronunciasset esse dignos, qui à talibus belluis dilacerentur ac devorentur. Libertas autem non ex licentia vitiorum & scelerum æstimanda est, sed ex virtutis amore, animi enim vera & sola libertas in virtutis studio continetur. Qui affectibus serviunt, & mancipia avaritiæ, libidinis, intemperantiæ, ambitionis, luxuriæ sunt, non re sed solo nomine homines liberi sunt. Amplectamur itaque vitæ innocentiam, animumque firmemus & corroboremus præclaris factis, ut si nubila incidant tempora, calamitates variæ affligant, multæque molestiæ ferendæ, imo adversante fortuna tormentorum vi excarnificandi, ea animo constanti non mulierum lachrymis aut puerorum fletu feramus, & pectus incoctum generoso honesto opponamus. Fateor neminem omnibus sapere horis, nullumque esse, qui sine vitiis nascatur, felicissimum tamen, qui minimis urgetur. Datur igitur aliquod prodire tenus, si non ultra? magnam malorum nostrorum partem mitigabimus, ac tranquillitatem animi magis magisque augebimus, quod summum est, quod in hac mortali vita sperari potest.

D I X I.